

DĚJINY PSYCHOLOGIE

PSYCHODYNAMICKÁ PSYCHOLOGIE PSYCHOANALÝZA

Sigm. Freud

PSYCHOANALÝZA

- nejznámější směr
- často odmítána akademickými psychology, ale obecně populární
- velký přínos pro psychologii obecně, i když její data, metodologie i teorie byly kritizovány
- množství zdrojů

I.I.I. ZÁKLADNÍ PILÍŘE PSYCHOANALÝZY

- **Fyziologický determinizmus**

Člověk je biologická reaktivní bytost, která je poháněna fyziologickými silami - pudy (eros, thanatos).

- **Psychický determinizmus**

Všechny psychické jevy mají svoji příčinu, uvědomovanou i neuvědomovanou. Psychické obsahy jsou asociativně spojeny.

- **Konstantnost psychické energie**

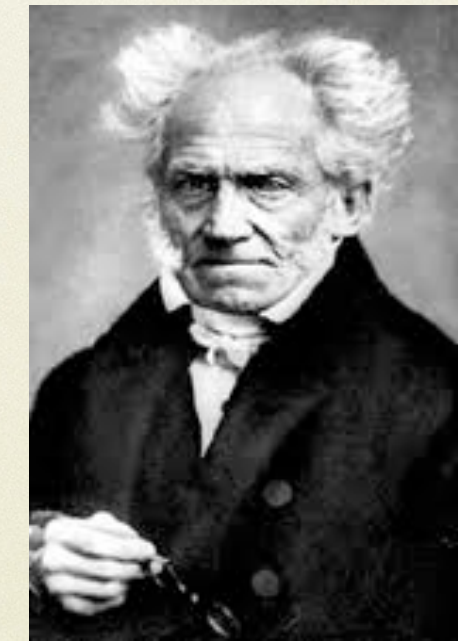
Psychika se snaží udržet duševní energii na nízké konstantní úrovni. Je-li energie příliš, má tendenci se jí zbavovat, uvolnění je spojeno s úlevou nebo pocitem slasti.

DŮLEŽITÉ POSTAVY

- **předchůdci**

- Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716)
- Johann Friedrich Herbart (1776-1841)
- Arthur Schopenhauer (1788-1860)
- Jean-Martin Charcot (1825-1893)

DŮLEŽITÉ POSTAVY

- **zakladatelé**

- Joseph Breuer (1842-1925)
- Sigmund Freud (1856-1939)

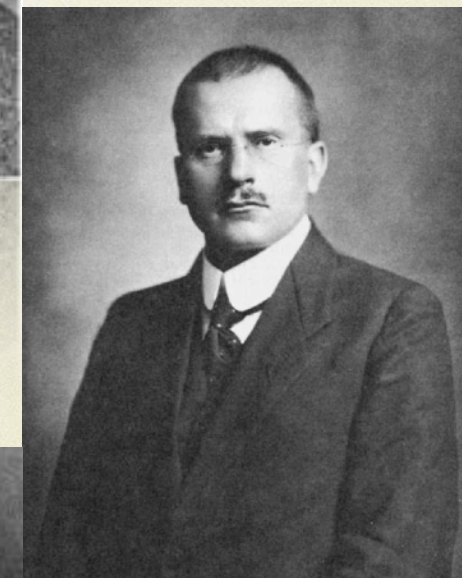

DŮLEŽITÉ POSTAVY

- **rebelové**

- Alfred Adler (1870-1937)
- Sandor Ferenczi (1873-1933)
- Carl Gustav Jung (1875-1961)
- Otto Rank (1884-1939)
- Wilhelm Reich (1897-1957)

DŮLEŽITÉ POSTAVY

- **následovníci**

školy psychodynamické psychologie

- Ego-psychologie

Anna Freudová (1895 - 1982)

Heinz Hartmann (1894 - 1970)

- Britská škola objektních vztahů

Melanie Kleinová (1882 - 1960)

Michael Balint (1896 - 1970)

- Americká škola objektních vztahů

Margaret Mahlerová (1897 - 1985)

Otto Kernberg *1928

DŮLEŽITÉ POSTAVY

- **následovníci**

školy psychodynamické psychologie

- Psychologie self

Heinz Kohut (1912 - 1981)

- Kulturní psychoanalýza

Karen Horneyová (1885 - 1950)

Harry Stack Sullivan (1892 - 1949)

Erich Fromm (1900 - 1980)

JOSEPH BREUER (1842-1925)

- praktický lékař a fyziolog
- Freudův přítel a mentor
- spoluzakladatel psychoanalýzy
- po čase názorové neshody s Freudem

SIGMUND FREUD (1856-1939)

- studoval medicínu – zájem o neurologii, psychiatrii
- 1885 stipendium pro studium v Paříži u Charcota, odborníka na hypnózu a hysterii
- 1895 s Breuerem publikoval Studien über Hysterie (obsahovaly mj. případ Anny O.)
- 1938 emigrace do Anglie, 1939 umírá na rakovinu

Sigm. Freud

SIGMUND FREUD

- 1900 Výklad snů
- shromáždil skupinu spolupracovníků – prvních psychoanalytiků (Abraham, Eitingon, Ferenczi, Rank, Jones, Sachs)
- po první světové válce velký rozvoj psychoanalýzy

Psychoanalytic A-Team

Otto Rank, Karl Abraham, Max Eitingon, Ernest Jones
Sigmund Freud, Sándor Ferenczi, Hanns Sachs

VZNIK PSYCHOANALÝZY

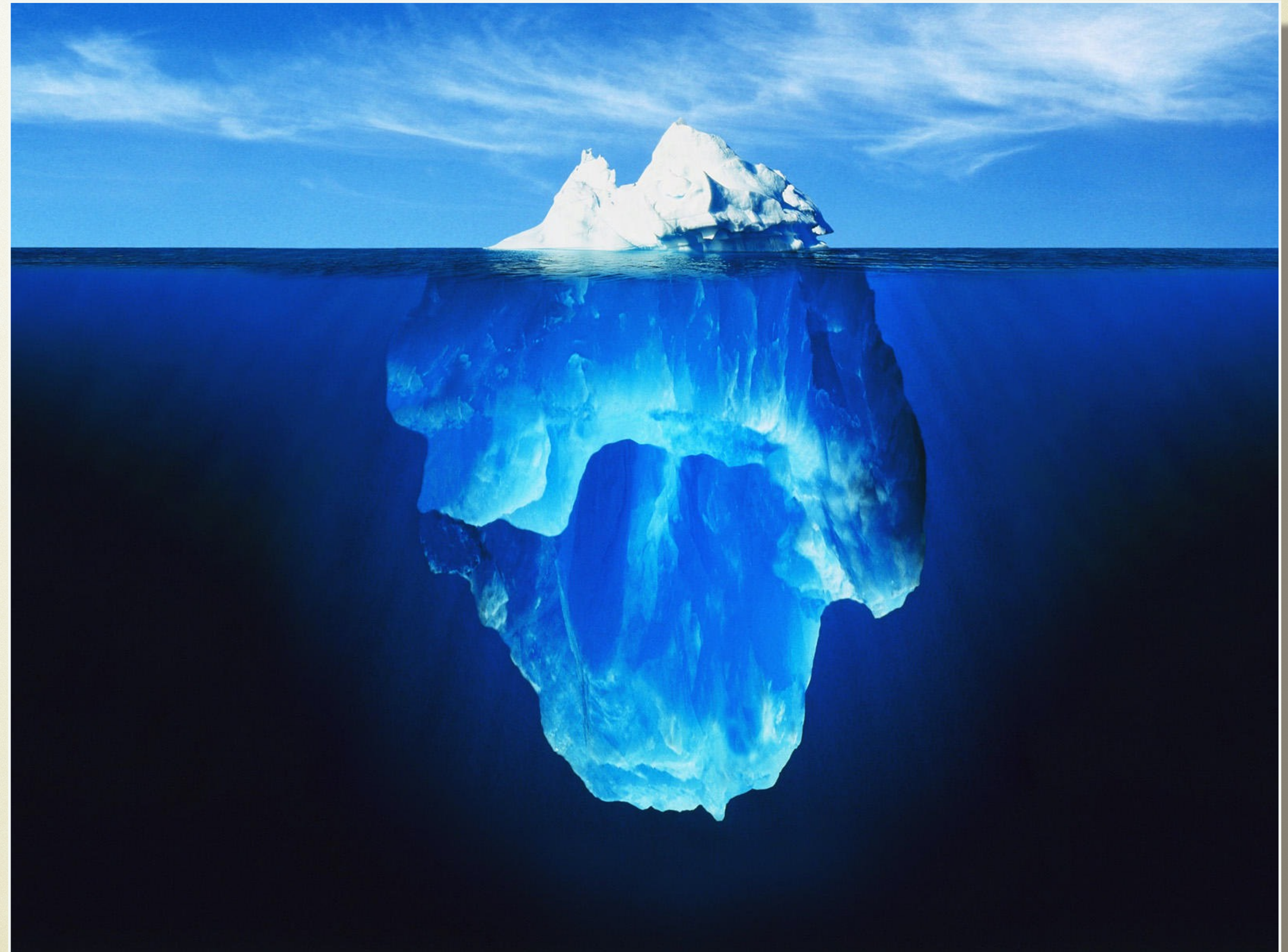
- zárodek 1895 ve Studiích o hysterii
- hypnóza jako metoda léčení neuróz, později metoda volných asociací
- význam nevědomých procesů v etiologii neuróz
- klíčová role sexuality
- objev mechanismu přenosu

HLAVNÍ SOUČÁSTI PSYCHOANALÝZY

- Dynamické nevědomí
- Primární a sekundární procesy
- Primární slasti
- Sexualita; oidipovský komplex
- Vytěsnění
- Princip stálosti

TŘI ETAPY

- **afekt-trauma**
  - vědomí-nevědomí
- **topografický model lidské psychiky (1897 - 1923)**
  - nevědomí-předvědomí-vědomí
- **strukturální model lidské psychiky**
  - id, ego, superego

AFEKT-TRAUMA

- **vědomí - nevědomí**
- funkce psychiky = obrana proti nepříjemným afektům, které jsou výsledkem psychických traumat
  - 1895 - “Studie o hysterii”

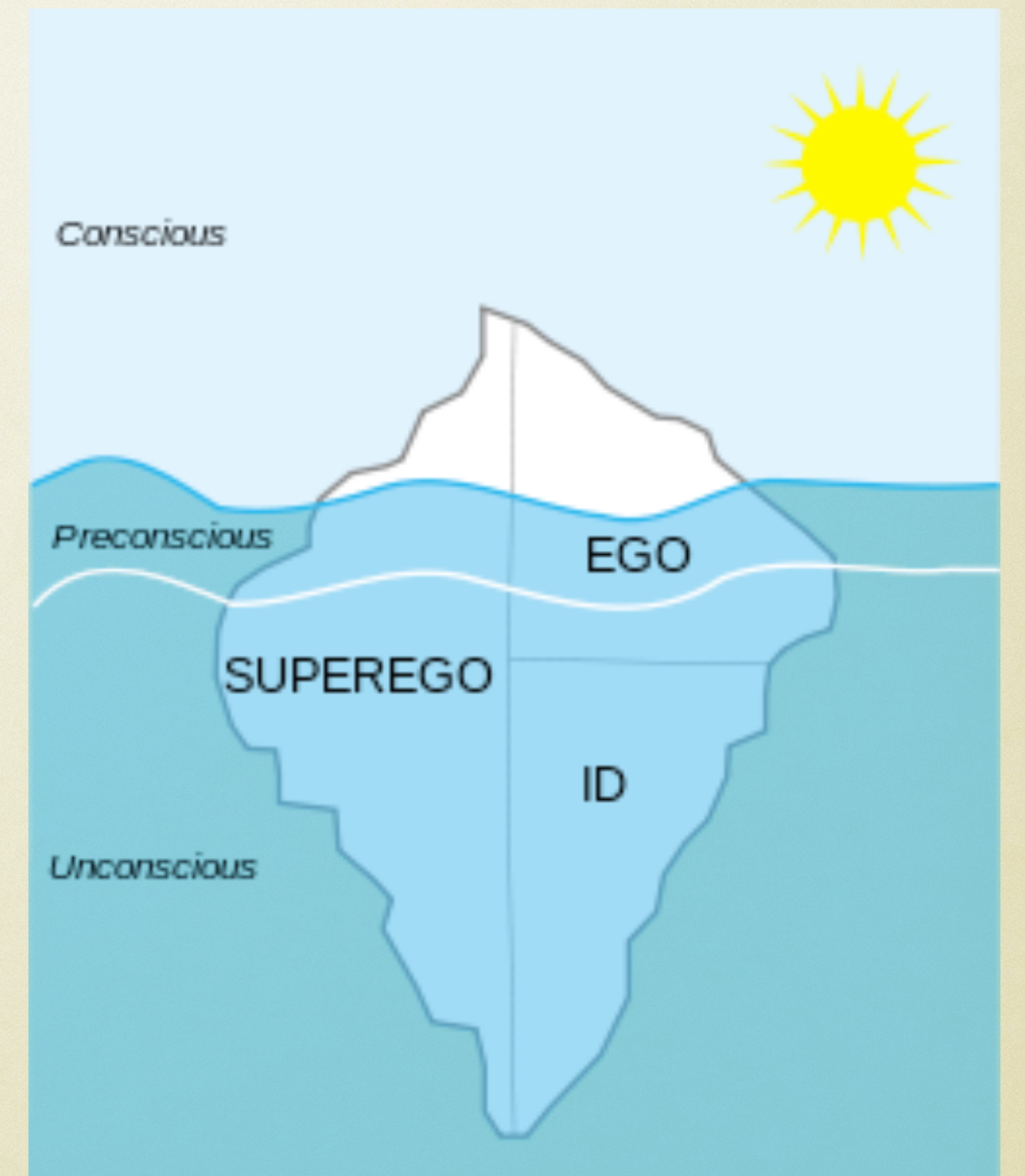
TOPOGRAFICKÝ MODEL LIDSKÉ PSYCHIKY

- **nevědomí - předvědomí - vědomí**
  - výzkum denních i nočních snů
    - “Sny jsou královskou cestou do nevědomí”
    - 1900 - “Výklad snů”
    - 1901 - “Psychopatologie všedního života”
    - 1905 - “Tři pojednání k teorii sexuality”

STRUKTURÁLNÍ MODEL LIDSKÉ PSYCHIKY

- **id** (ono), **ego** (já), **superego** (nadjá)
  - 1923 - “Ego a Id”

TEORIE PSYCHOSEXUÁLNÍHO VÝVOJE

- uveřejněna v r. 1905 “Tři pojednání k teorii sexuality”
  - **Orální** stádium (první rok života)
  - **Anální** stádium (druhý a třetí rok života)
  - **Falické** stádium (čtvrtý rok života) (prožívání oidipovského komplexu)
  - **Latentní** stádium (od pěti let do dospívání)
  - **Genitální** stádium (od jedenácti - dvanácti let)

MEZINÁRODNÍ PSYCHOANALYTICKÝ KONGRES (1911)

ALFRED ADLER (1870-1937)

- zakladatel individuální psychologie
- důraz na sociální vztahy v rodině, sourozenecké pozice a rivalita
- základní koncepty – pocit sounáležitosti, touha po moci, komplex méněcennosti, úsilí o nadřazenost, životní styl - linie
- schopnost vytvářet si vlastní osud, zaměřenost na cíl
- předchůdce humanistické psychologie

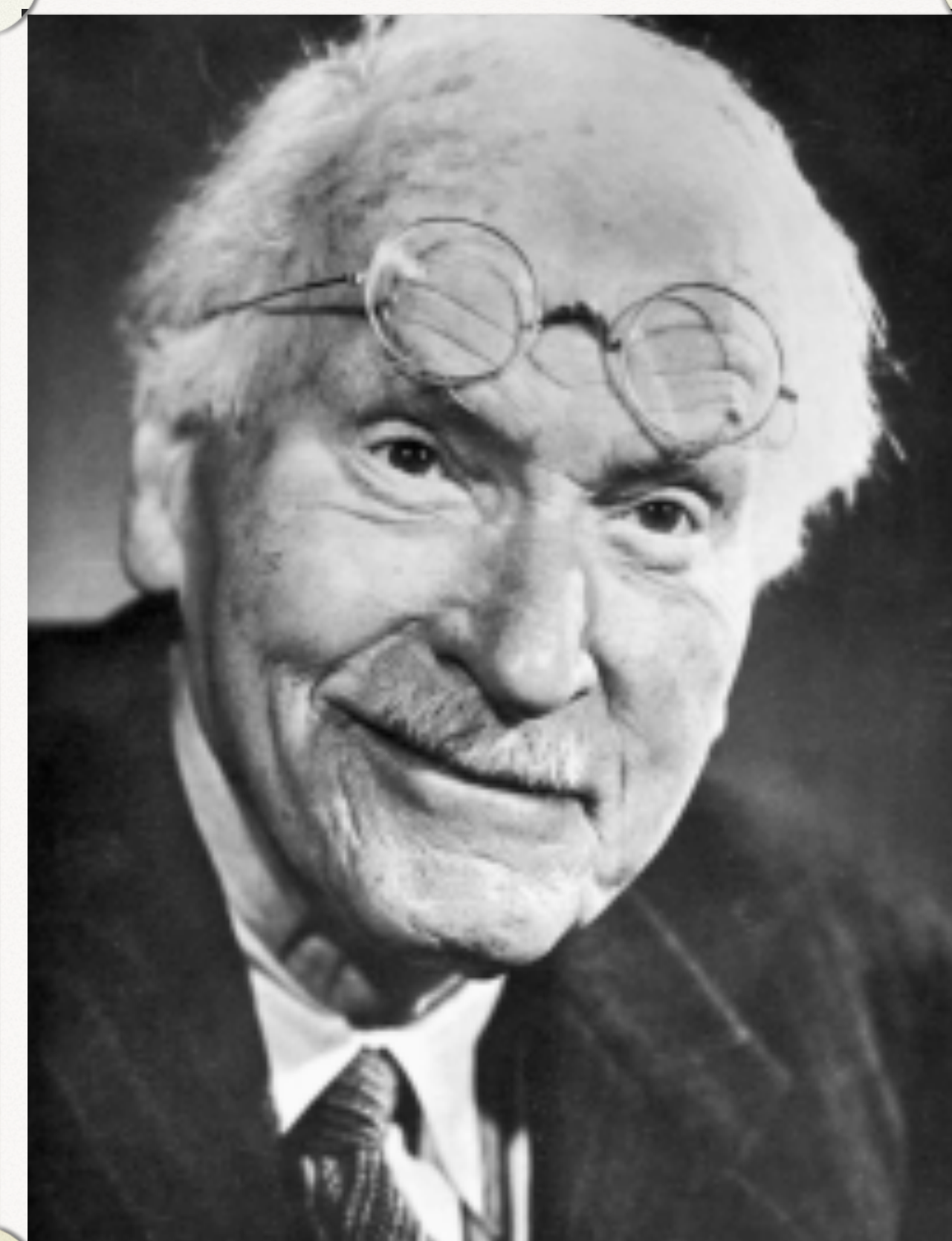

Alfred Adler

CARL GUSTAV JUNG (1875-1961)

- zakladatel analytické psychologie
- změnil koncept libida, menší důraz na sexualitu
- psyché je aktivní a celistvá
- kolektivní nevědomí, archetypy
- důraz na přítomnost a budoucnost
- typologie osobnosti

C.G. Jung.

OTTO RANK (1884-1939)

- původně technik, laik v psychologii
- důraz na vliv porodního traumatu – základem neuróz separační úzkost
- 1909 dílo “Mýtus zrození hrdiny”
- předchůdce humanistické a transpersonální psychologie

Otto Rank

SANDOR FERENCZI (1873-1933)

- navrhl změny především v technikách terapie – aktivní role terapeuta, empatie a autentičnost terapeuta ...
- terapie jako náhrada za chybějící vřelý vztah s matkou

A red ink signature of Sandor Ferenczi, written in a cursive script. The signature is contained within a small red rectangular box.

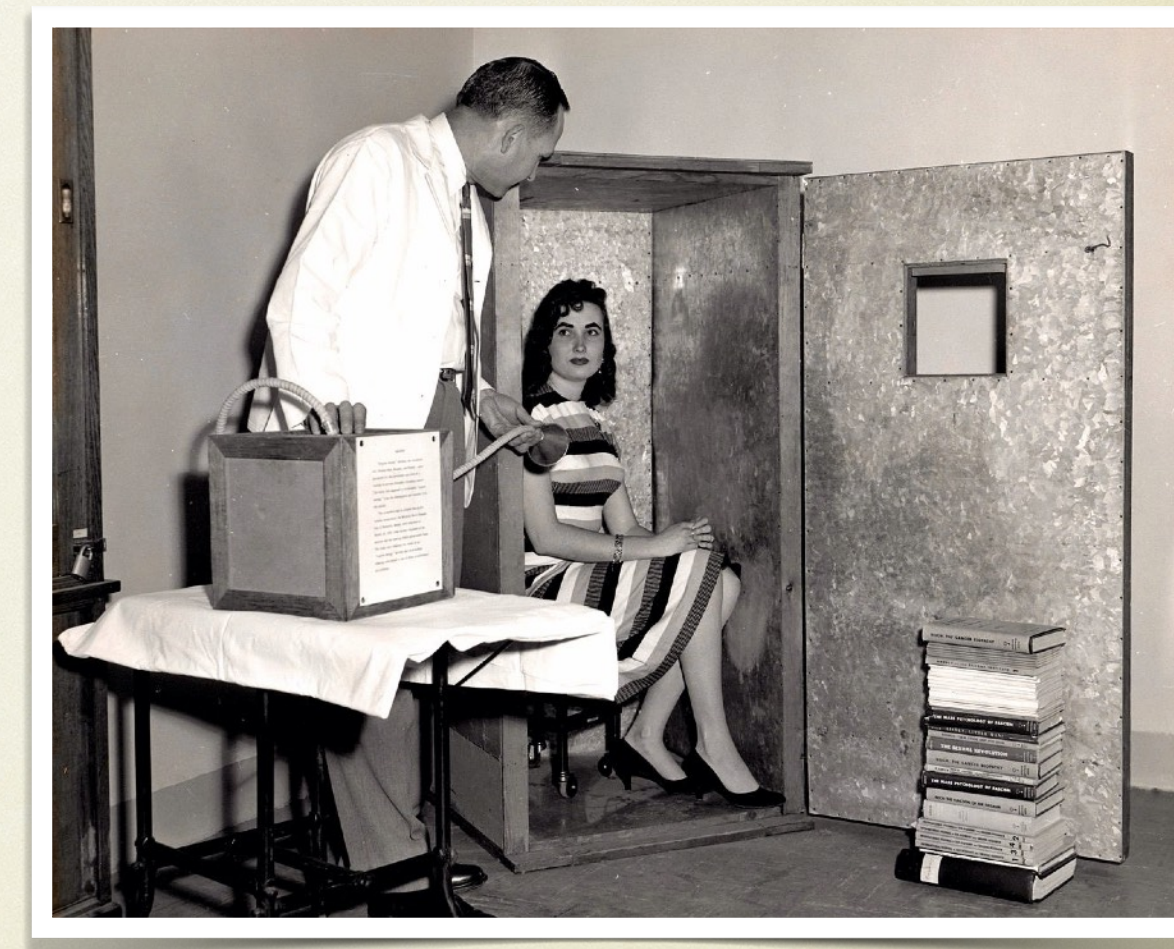

WILHELM REICH (1897-1957)

- Intenzivní studium sexuality zdravých i nemocných dosp.
- Orgastická potence je známkou mentálního zdraví.
- Hlavní příčinou psychopatologie je autoritářská, sexualitu potlačující rodinná výchova.
- **Charakterový pancíř** - vrstvy zkamenělých konfliktů.
- **Charakterově analytická vegetoterapie** - hyperventilace, řada tělesných manipulací i přímý tělesný kontakt s klienty - mobilizace městnané energie a odstranění bloků.

Wilhelm Reich

ASSOCIATE WARDEN'S RECORD CARD	
Offense Viol. Food & Drug Act - Contempt	White Male 28 64
Sentence 2 years Begins 3-12-57	Marital divorced Deps.
Date Imp. 3-12-57 At CT	Citizen US Relig No p
Date Rec'd 3-19-57	Physical Cond.
Par. Elig. 11-10-57	Mental Cond.
C. R. 10-17-58 Max. 3-10-59	Education: S. A. T. 9.3
Comm. Fine G. T. 6 days permo	G. S. Universit
PREVIOUS RECORD:	PSYCHOLOGICAL & APTITUDE TEST
Jails Ref.	IQ 118
Penn: Fed. State	Occupational Skills:
Detainers: Fed. State	Research & Teacher - Public
Escapes: Fed. State	Avocational Interests:
CUSTODY: UICong	Occupational Experience
Crimes Involved: (Enumerate) No prior arrests	Verification of Performance
	Quality Dependability
Aliases:	

EGO-PSYCHOLOGIE

Těžiště ego-psychologie je v intrapsychické organizaci zvládnání pudového života a psychologii jednoho člověka.

- Anna Freudová (1895 - 1982)
  - zaměření na psychoterapeutickou práci s dětmi
  - 1936 - “Ego a obrané mechanismy”
- Heinz Hartmann (1894 - 1970) *zakladatel*
  - přesunul předmět studia i mimo patologii
  - už při narození existuje vrozená matrice pro vznik ega
  - součástí ega je tzv. nekonfliktní sféra

OBRANNÉ MECHANISMY

- negace (popření)
- potlačení (represe)
- vytěsnění
- racionalizace
  - reakce kyselých hroznů
  - reakce sladkých citronů
- intelektualizace
- regrese (infantilizace)
- transgrese
- fixace
- útěk do fantazie
- projekce
- reaktivní formace
- přesun (přemístění)
- identifikace
- konverze (somatizace)
- disociace
- izolace
- substituce
  - kompenzace
  - hyperkompenzace
  - sublimace

TEORIE OBJEKTNÍCH VZTAHŮ

- Teorie objektních vztahů je psychoanalytická teorie, která zdůrazňuje mezilidské vztahy, především v rodině, zejména mezi matkou a dítětem.
- **Základní koncepty:**
  - **Objekt** představuje člověka, který je předmětem nebo cílem pocitů nebo záměrů.
  - **Vztah** označuje vazby mezi self a objekty, které ovlivňují osobu v přítomnosti a vychází ze zkušeností minulých vztahů.
  - **Externí objekt** je reálná fyzická osoba, ke které existují emoce / pocity
  - **Interní objekt** je fantazijní reprezentace externího objektu. Je to vzpomínka, myšlenka nebo fantazie o osobě
  - **Self, já** – vědomá a nevědomá mentální reprezentace sebe sama
- **Proudy teorie objektních vztahů:**
  - Britská škola objektních vztahů
  - Americká škola objektních vztahů

BRITSKÁ ŠKOLA OBJEKTNÍCH VZTAHŮ

Citové vztahy k blízkým lidem resp. objektům, jsou v psychickém vývoji významnější než pudové uspokojení.

- Melanie Kleinová (1882 - 1960)

- dobrý a špatný prs, matka je zdrojem dobrých i špatných pocitů

- Michael Balint (1896 - 1970)

- *“pacienti hledají u lékařů rodičovskou péči”*
- originální metodika rozboru kazuistik

BRITSKÁ ŠKOLA OBJEKTNÍCH VZTAHŮ SKUPINA NEZÁVISLÝCH

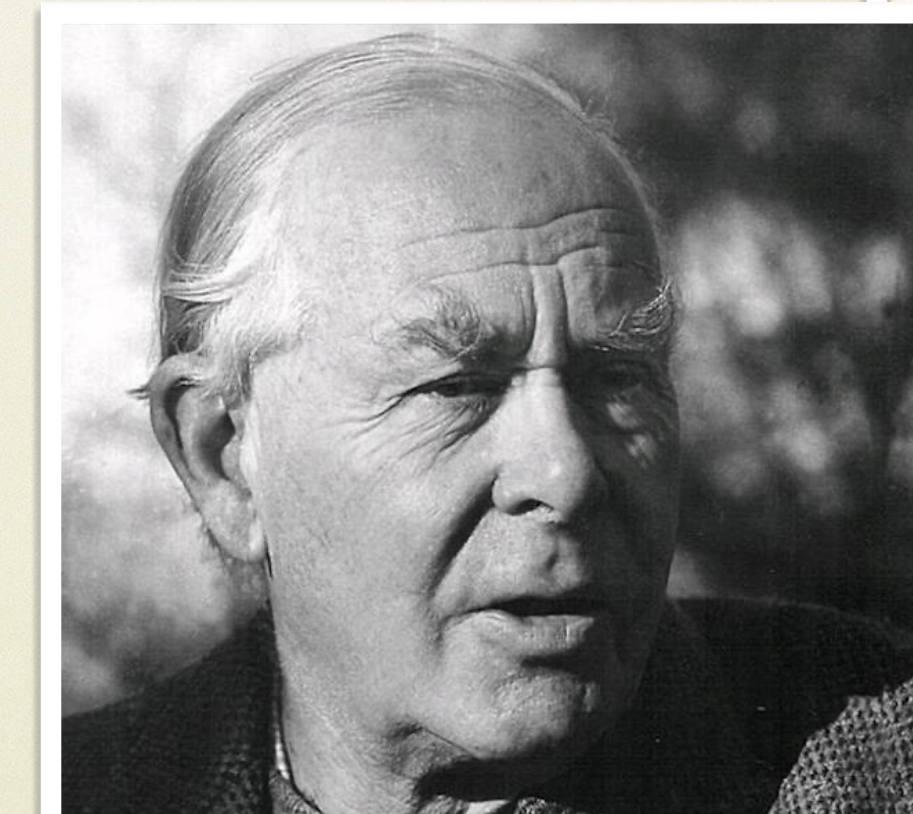
- **Donald Woods Winnicott** (1896 - 1971)

- pediatr a psychoanalytik
- „primární mateřské zaujetí“ - vývoj „opravdového self“; vznik „falešné self“

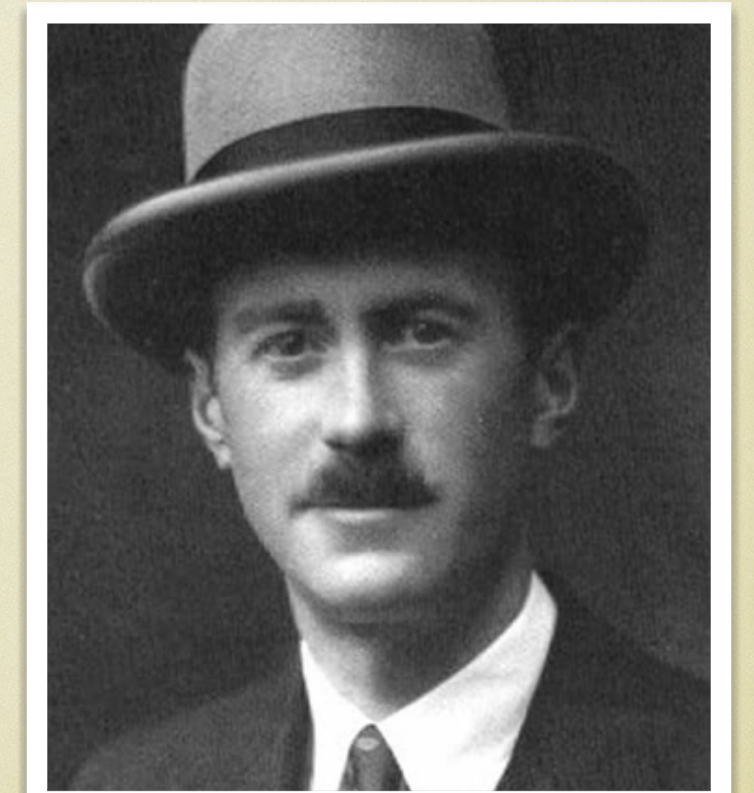
- **John Bowlby** (1907 - 1990)

- vychází z darwinizmu a freudismu

- **Ronald Fairbairn** (1889 - 1964)

- libido neusiluje o slast, ale o objekt
- vznik libidinosního Ega a antilibidinosního Ega (tzv. vnitřní sabotér)

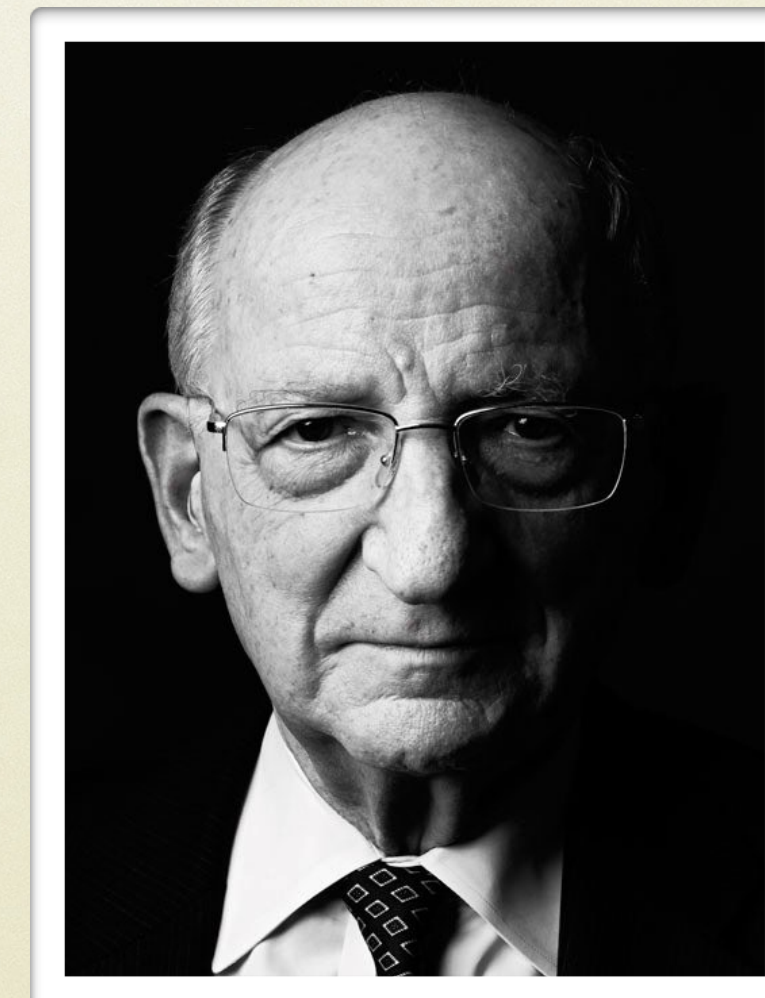

AMERICKÁ ŠKOLA OBJEKTNÍCH VZTAHŮ

Americká škola se od britské liší především tím, že pokládá vznik mentálních reprezentací za výsledek přirozeného a vcelku nekomplikovaného vývoje.

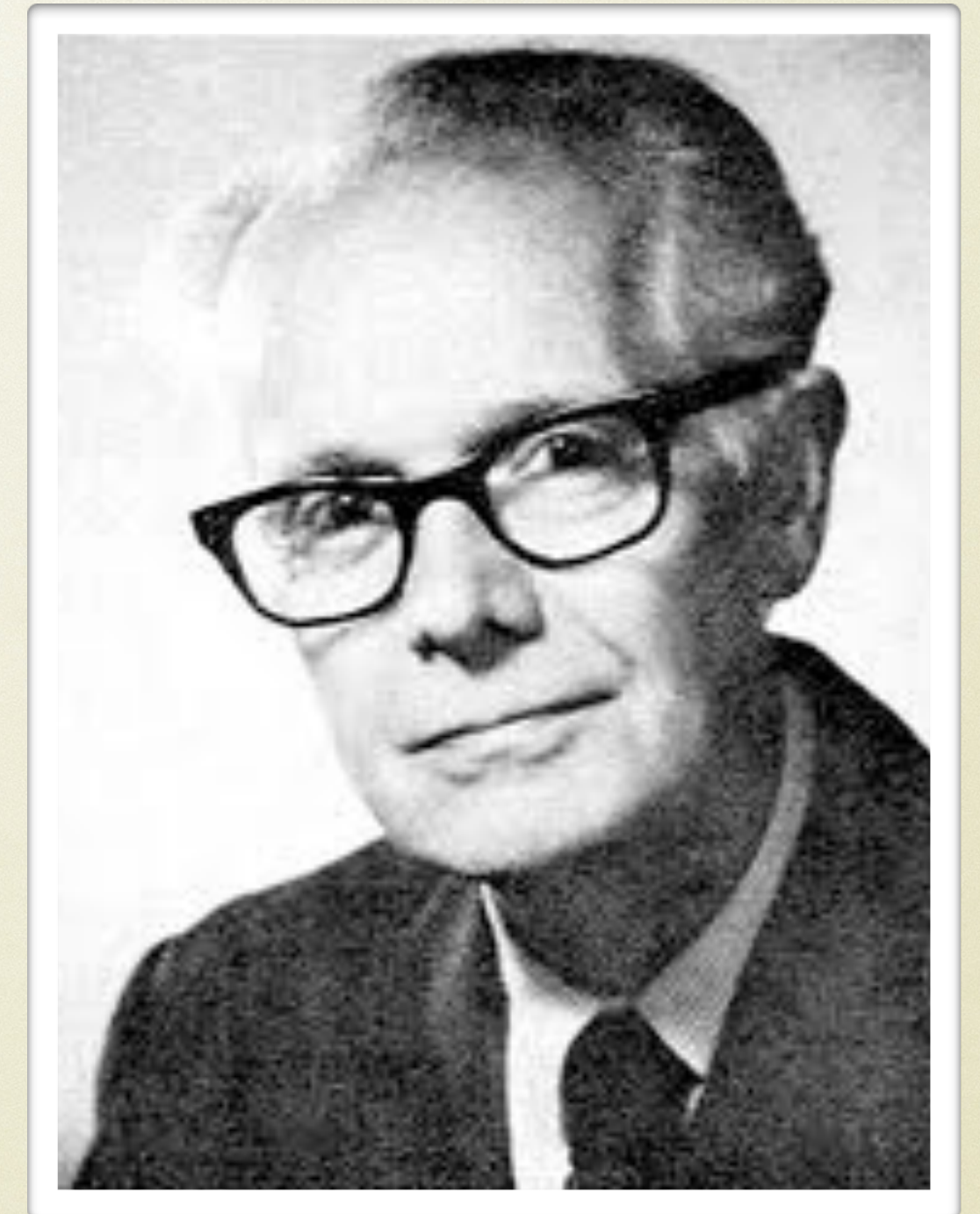
- Margaret Mahlerová (1897 - 1985)
  - dítě začíná život jako zcela závislé na matce a posléze je zahájen proces diferenciacce, který vede k vytvoření struktury self.
- Otto Kernberg * 1928
  - pokus o syntézu klasické psychoanalýzy s ego-psychologií a psychologií objektových vztahů

PSYCHOLOGIE SELF HEINZE KOHUTA

- Heinz Kohut (1913 - 1981)
  - Doplnil Freudův strukturální model psychiky o složku **self**, která řídí chování a organizuje zkušenosti.
  - **Self** je subjektivní pojetí a prožívání toho, kdo jsem a jakou mám hodnotu.

KAREN HORNEY (1885-1952)

- představitelka neopsychoanalýzy (kulturní psychoanalýzy)
- potřeby bezpečí, pojem úzkosti, bazální úzkost, obrany proti bazální úzkosti
  - neurotický pohyb k lidem
  - neurotický pohyb proti lidem
  - neurotický pohyb od lidí
- etiologie neuróz, důraz na sociální faktory, především v rodině, méně na biologické faktory

ERICH FROMM (1900-1980)

- psychoanalýza s důrazem na společnost
- vliv marxistické filozofie
- svoboda, humanismus
- typy orientace – neproduktivní vs. produktivní

KRITIKA PSYCHOANALÝZY

- přílišný důraz na sex
- nedostatečné podklady teorie
- nepoužívání experimentů, nevědecký přístup
- dogmatismus, kult osobnosti
- nedostatek humanismu

PŘÍNOS PSYCHOANALÝZY

- zkoumání do té doby zanedbávaných oblastí
- provokativní vysvětlení různých jevů, považovaných za nezkoumatelné
- metoda volných asociací a analýzy snů
- dodala psychologii popularitu a význam mezi laiky

ZAŘAZENÍ PSYCHOANALÝZY VZHLEDEM K WATSONOVÝM PRESKRIPTIVNÍM DIMENZÍM

- **klíčové dimenze**
  - nevědomý mentalismus
  - determinismus
  - dynamický přístup
  - kvalitativní přístup
  - iracionalismus

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

- Freud, Sigmund (1900). The interpretation of dreams.
- Freud, Sigmund (1901). The psychopathology of everyday life.
- Freud, Sigmund (1910). The origin and development of psychoanalysis. *American Journal of Psychology*, 21, 181-218.
- Freud, Sigmund (1914/1917). The history of the psychoanalytic movement.
- sebrané spisy S. Freuda, vydávané v českém překladu v Psychoanalytickém nakladatelství

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

- Adler, Alfred (1931). What life should mean to you (Chapter 2: "Mind and body").
- další články najdete např. v Individual Psychology: The Journal of Adlerian Theory, Research & Practice (přístupný fulltextově v databázi EBSCO)
- **Z Adlerových** knih česky vyšlo např.
  - Adler, Alfred (1993). Umění rozumět: příběh života a nemoci z pohledu individuální psychologie. Praha: Práh.
  - Adler, Alfred (1994). Psychologie dětí: děti s výchovnými problémy. Praha: Práh.
  - Adler, Alfred (1995). Smysl života. Praha: Práh.
  - Adler, Alfred (1999). Porozumění životu: úvod do individuální psychologie. Praha: Aurora.

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

- Jung, Carl G. (1910). The association method. *American Journal of Psychology*, 31, 219-269.
- Jung, Carl G. (1921/1923). General description of the types. Chapter 10 of *Psychological types*.
- Z **Jungova** díla česky vyšlo např.
  - Jung, C. G. (1998-2001). Výbor z díla, sv. I-VI. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka.
  - Jaffé, A. ,Jung, C. G. (1998). Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga. Brno: Atlantis.
  - Jung, C. G. (1993). Analytická psychologie. Její teorie a praxe. Praha: Academia.
  - Jung, C. G. (1995). Člověk a duše. Praha: Academia.
  - Jung, C. G. (1994). Duše moderního člověka. Brno: Atlantis.

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

- z knih **Horneyové** česky vyšlo např.
  - Horneyová, K. (2007). Neurotická osobnost naší doby. Praha: Portál.
  - Horneyová, K. (2000). Neuróza a lidský růst: zápas o seberealizaci. Praha: Triton.
  - Horneyová, K. (2004). Ženská psychologie. Praha: Triton.
- Rank, Otto (1909). The Myth of the Birth of the Hero.

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

- z **Frommových** knih česky vyšlo např.
- Fromm, E. (1996). Umění milovat. Praha: nakladatelství Josefa Šimona.
- Fromm, E. (1992). Mít nebo být? Praha: Naše vojsko.
- Fromm, E. (1993). Strach ze svobody. Praha: Naše vojsko.
- Fromm, E. (1997). Anatomie lidské destruktivity. Praha: Lidové noviny.
- Fromm, E. (1997). Člověk a psychoanalýza. Praha: Aurora.
- Fromm, E. (1999). Mýtus, sen a rituál. Praha: Aurora.
- Fromm, E. (2003). Psychoanalýza a náboženství. Praha: Aurora.